

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

PROSPEKTIIVI

4 2024

Kannen kuva:

Uiton vanha lompakkotalja on kullankaivajan paras ja luotettavin kaveri oikein kivisellä kaivauksella.

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

ISSN 2490-1776 (painettu)

ISSN 2490-1784 (verkkojulkaisu)

47. vuosikerta

Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Vastaava päätoimittaja:

Kai J Rantanen

Toimitus:

Lapin Kullankaivajain Liitto ry
PL 86, 99871 Inari

Ilmoitushinnat:

1/1 s. 312 € (2. kansi)

1/1 s. 240 €

1/2 s. 162 €

1/3 s. 108 €

1/4 s. 84 €

Graafinen suunnittelu ja taitto:

Liisa Hertell, LH Viestintä

Paino:

Kirjapaino Hermes Oy, Tampere

TÄSSÄ NUMEROSSA

- 3 Henkilöstövaajasta Tukesin kaivoskonttorille
- 3 Merkkipäivät
- 4 Pääkirjoitus: Murha kultapuruolla
- 5 LKL:n pikkujouluissa sivistyttiin ja nautittiin
- 6–7 Puheenjohtajan palsta
- 8–11 Kesätj:n riemunkirjava kesä
- 12 Kielenhuolto: kullankaivu vai kullankaivuu
- 13 Oikaisu viittaukseen Samuli Paulaharjun patologiasta
- 14–15 LKL:n jäsenmaksu 33 euroa vuodelle 2025
- 16–17 Kultaseminaari 2025
- 18–19 Tuhkaurna Petronellan pysäkillä
- 20–22 Kirjaesittely: Taistelu Lemmenjoen kullasta
- 23–25 Pellisenlaki 9.9.2023
- 26–27 Muisteluksia Talvion Liisasta (1936–2024)
- 28–31 Kauko Launonen (27.5.1939–21.9.2024)

LKL:N HALLITUS

Puheenjohtaja:

Antti Peronius

puh: 050 436 2316

antti.peronius@gmail.com

Esko Orava, Sinettä

puh: 0400 323 433

esko.orava@suomi24.fi

Varapuheenjohtaja:

Ami Telilä, Lemmenjoki

puh: 050 3073 248

amitelila@gmail.com

Hannu Raja, Jalasto

puh: 050 365 6570

hannu.raja@netikka.fi

Sihteeri:

Kai J. Rantanen, Inari

puh: 040 774 6773

mullin.mallin@gmail.com

Jutta Vehviläinen, Rovaniemi

puh: 040 727 9309

jutta.vehvilainen@gmail.com

Tapio Soukka, Muhos

puh: 050 540 3554

soukka.tapio@gmail.com

LKL:N PANKKITILIT

Jäsenmaksutili: FI45 2177 3800 0049 77

Jäsenmaksu 2024: täysi-ikäiset 30,00 €,

nuorisojäsen 15,00 €, liittymismaksu 14,00 €

Muut maksut: FI95 1201 3000 1031 83

JÄSENASIAT

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry

PL 86, 99871 Inari

puh. 0400 836 500

s-posti: info@kullankaivajat.fi

kotisivut: www.kullankaivajat.fi

Henkilöstö- vajausta Tukesin kaivos- konttorille

Tukesin ylitarkastaja **Sami Mantere** ilmoitti jättävänä kullankaivun ja Tukesin ja siirtyvänsä uusiin tehtäviin vuoden vaihteessa. Lapin Kullankai-
vajain Liittoa Sami kiitteli hyvästä yhteistyöstä.

Pelättävissä on, että tämä valitettava irtisanoutuminen tulee vaikuttamaan Tukesin lupakäsittelyprosesseihin ennalta määräämättömän ajan eli kunnes Samin tilalle saadaan rekrytoitua uusi pätevä työntekijä.

Tiedossa ovat kuitenkin samaan aikaan suunnitteilla olevat valtion-
hallinnon toimintamenoihin kohdistuvat säästöt. Lupia kaivos-
viranomaiselle jättävien kullankaivajien on siis syytä varautua keittämään odotellessaan mahdollisesti paritkin potut.

Liitto pyrkii vaikuttamaan siihen, että tilanne saataisiin normalisoitua mahdollisimman pian.

Merkkipäivät

*Aika hurjimmatkin vuorenhuiput
lempeiksi tuntureiksi murentaa.*

*Kurun pohjalta paljastuu
kultahippu.*

*Jo paljastuneita ja
paljastumassa olevia
kultahippuja onnitellen,
LKL ry*

90 v.

1.1.-25 Ahti Lindstedt, Kangasala

80 v.

8.8.-24 Seija Hietala, Rovaniemi

75 v.

1.2.-25 Reijo Paavo Hyvärinen,
Piippola

7.2.-25 Toivo Mannukka,
Ilomantsi

65 v.

14.11.-24 Margetta Jompan-Tiainen,
Lemmenjoki

22.1.-25 Reijo Niinimäki,
Käävänkylä

8.3.-25 Juha Leppä, Kauniainen

60 v.

14.1.-25 Reijo Kiviranta, Vastila

24.2.-25 Mika Johansson, Turku

14.3.-25 Juha Ajanko, Tampere

50 v.

7.1.-25 Iku Forsten, Ikkala

15.1.-25 Pekka Lineri, Poikko

29.3.-25 Jarkko Turunen, Tornio

Murha kultapuruolla

Tämän Pääkkärin mennessä painoon olen nukuuttuna Oulussa. Valmiina puukotettavaksi. Periaatteessa pikkuoperaatio tai sinnepäin, mutta ainahan veitti voi lipsahtaa. Olen itse tehnyt periaatteessa saman alueen viillot noin sadalletuhannelle porolle. Toiselle sadalletuhannelle vähän toiselaistet.

Mutta aina joskus veitti lipsahtaa. Ja tulee sotkua. Sitä on karma.

Tilasin ja maksoin – sitä varten jos kaikki menee hyvin – nettimyymälästä paikallishistoriaan liittyvän, historianantutkija **Esko Vesalan** teoksen ”Murha majavapuruolla”. Tätä poikkeuksellisen perusteelliseksi historiankuvaukseksi lapinkylien entisaikaisen yhteisen peuran- ja majavanpyynnin loppuajoilta luonnehdittua teosta oli kehuttu kuvauksesta, joka ei juurikaan vastaa yleisiä käsityksiä Lapin uudisasukkaista tai Inarin kalastajasaamelaisista. Olisi sitten toipuessa aikaa lujeksella. Samuli Paulaharjukin tästä keissistä mainitsi.

Ajatusten Ivalojoiki ja Uruvaaran Nero, Sallivaaran paliskunnan emeritus sihteeri-rahastonhoitaja **Juhani Länsman** kehotti tapauksesta kertoessaan kuuntelemaan aina asiantuntijaa. Nimismies Morottajalle suoraan alenevassa polvessa sukua oleva Juhani pitää tässä herran vuonna 1797 Inarin ja Kittilän rajamaila kadoksiin jääneen nimismies **Johan Andersson Morottajan** tapauksessa asiantuntijana majavaa. Jos halutaan löytää nimismies Morottajan murhapaiikka,

on seurattava majavia. Jokien alkulähteille, sinne missä majavat pesivät.

Samaa periaatetta on noudattanut **Ilmari A. Kankaala** tutkiessaan ja kootessaan tietoa kullankaivaja **Kari ja Sirkka Merenluodosta**, heidän polustaan Lemmenjoen ammatikullankaivajiksi ja taistelustaan elämäntapansa ja elinkeinonsa keutuksesta kertovaan teokseen ”Taistelu Lemmenjoen kullasta”. Toisaalla tässä lehdessä on kirjasta puheenjohtaja **Antti Peroituksen** esittely. Ilmari A. Kankaalakin on kuunnellut asiantuntijoita, elämäntapansa ja ammatinsa menettäviä kullankaivajia ja seurannut jälkiä viranomaispäätösten synnyn alkulähteille. Sinne missä kabinettipäätökset tehdään.

Kirjan alaotsikko voisi aivan perustellusti olla ”Murha kultapuruolla”. Poliitikot ja viranomaiset ovat Lemmenjoen ammattikullankaivun hengiltä ottamisessa osoittaneet päättäväistä ja sitkeää surmaamispyrkimystä, mitä rikosoikeuden lähdelehtöissä pidetään yhtenä murhan kvalifiointiperusteena. Kun viranomais toiminta on meidän keississämme myös toistuvasti täyttänyt kokonaistorkeysvaatimuksen, ei lieventäviä seikkoja ole helpolla löydettävissä.

Vaikka Kankaalan teoksessa vältellään onnistuneesti säkkikanakaaseen pukeutumista ja tuhkan päälleen ripottelua, on muistettava että murha ei vanhene koskaan. Ei, vaikka kyseessä olisikin oikeusmurha.

”Murha majavapuruolla” ku-

vaa elämää Inarin ja Kittilän lapinkylien rajamailla entisaikaisen yhteisen peuran- ja majavanpyynnin loppuajoina, kun vanhat säännöt hylättiin ja alkoi raju kilpailu viimeisistä majavista. Ollilan uudisasukasveljesten toiminta soti vanhoja, yhdessä sovittuja sääntöjä vastaan ja on tavallaan uuden toimintakulttuurin ilmentymä. Historiantutkija Esko Vesala etsii asiakirjoista kadonneen metsästäjän jälkiä 200 vuotta myöhemmin.

Kankaalan kirja ei jättänyt jälkiä viranomaisten väärinkäytöksistä kylmäksi 200 vuoden ajaksi, vaan jokainen voi tuoreeltaan tehdä johtopäätöksensä tapahtuneista oikeudenloukkauksista.

Ai niin, itse se kirja... Tavaranomittaja – aina edulliset hinnat ja nopea toimitus – laittoi viestiä ja kertoi, että joulukuun alussa tehty tilaus toimitetaan perille mitä suurimmalla todennäköisyydellä 31.12.2024.

Kiittivät vielä siitä, että olen päättänyt tehdä ostokseni heillä! No, Prospäkkärin päätoimittajana en oikein osaa heitä toimituksen viivästyneestä moittiakaan; sitä on karma.

Briljanttia Joulua ja Kultraista Vuotta 2025 kaikille kullankaivajille! Kiitos, kun asioitte meillä.

MULLIS

Lapin Kullankaivajain Liiton pikkujouluissa sivistyttiin ja nautittiin

Liiton pikkujouluet vietettiin 16.11.2024 Rovaniemellä, jossa ohjelmassa oli ensin iltapäivällä tutustuminen malminetsintäyhtiö Mawson Oy:n tiloihin ja toimintaan. Malminetsintägeologi **Janne Kinnunen** esitteli yhtiön malminetsintätutkimusta ja eri hankkeita.

Osassa kairasydännäytteitä oli näkyvissä ihan silmännähtävää kultaa

Kun väki oli illemmalla vaihtanut rennommat kultapurot-casual-asusteensa silkkiin ja samettiin, siirryttiin legendaariseen Scandic Hotel Pohjanhoviin, jonka kabinetissa liiton puheenjohtaja **Antti Peronius** esitti pikkujouluväelle valistuksellisen pikkujoulutervehdyksen teemalla “Kullan matka tähdistä ränniin”.

Tontut tutkivat karttaa. Kuva: Jutta Vehviläinen

Puheenjohtaja Antti Peronius esitelmöi kullan matkasta tähdistä ränniin. Kuva: Jutta Vehviläinen

Esitystä kiiteltiin mielenkiintoiseksi.

Pohjanhovin perinteinen joulukinkullinen pikkujoulubuffet ei jättänyt moitteen sijaa ja kystä oli kylliksi asti. Sellaisen huomion on joutunut tekemään, että jos ennen koronavuotia kipuiltiin yli 45 euron pikkujoulupöydästä, niin nykyään alle kuudenkymppin pintaa oleva tarjous alkaa olla löytö. Pohjanhovi oli perfect match.

Illan päätteeksi visailtiin kullankaivuvaiheiden tietokilpailu, jonka voitti **Hannu Kumpulainen**. Hannu palkittiin **Alhosen Arskan** hippuriipuksella. Tasapisteillä Hannun kanssa kakkoseksi tulleen kaivajan nimeä kilpailun tuomaristo ei enää muista, mutta kukapa muistaa **Buzz Aldriniakaan**.

Pikkujoulukutsu lähetettiin sähköpostilla niille 2 720 henkilölle, jotka ovat osoitteensa rekisteriin ilmoittaneet. Epäkurantteja sähköpostiosoitteita oli rekisteriin kertynyt taas 176 kappaletta.

Tässä olisikin hyvä sauma muistuttaa sähköpostiosoitteiden päivittämisestä liiton jäsenrekisteriin, tällä hetkellä 65 prosenttia jäsenistä on sen ilmoittanut.

Kirjoitin jo yhden version puheenjohtajan palstaksi, mutta siitä tuli liian synkkä. Sain mahdollisuuden yrittää uudelleen ja käytän sen.

En halua kerrata kärsittyjä vääryyksiä tai muistella viranomaisten kolttosia. En silloinkaan, kun ne ovat toistuvaa sorttia ja hieman eri muodoissaan vuosikymmenestä toiseen toistuvia.

Useimmille Lapin Kullankaivajain Liiton jäsenille kullankaivu on harrastus, monille hieman enemmän – elämäntapa – ja vain harvoille ammatti. Meidän voimamme on ollut, että olemme voineet toimia yhdessä.

Jos muutama ammattilainen olisi yrittänyt edunvalvontaa yksin, niin pieni massa ei olisi riittänyt mihinkään. Toisaalta, jos harrastajat olisivat koettaneet itsenäisesti ajaa etujaan, niin sen painoarvo olisi ollut sama kuin perhosenkeräilijöillä.

Lupa-asioissa on tiedossa hankalia aikoja – en halua kaunistella tulevaisuutta. Kaivoslain muutokset ja saamelaiskäräjien saamat voitot hallinto-oikeudessa käynnistävät uudelleen sen, minkä saimme viime vuosikymmenellä kokea.

Jatkossa lapiokaivajakin saa pienen opinäytetyön verran pohdiskella hakemuksessaan

niiden muutaman maakuoppansa kokonaisvaikutusta saamelaisten oikeuteen harjoittaa kiel-tään ja kulttuuriaan.

Lemmenjoella yritetään hävinneiltä ottaa pois loputkin – lupa-alueet, kämppä- ja huolto-oikeudet. Ajattelin jatkossa kirjoittaa näistä vaiheista erikseen, sillä julkisuus on meidän puolellamme.

Kirjoitin arvostelun kirjasta Taistelu Lemmenjoen kullasta. Sen yhteydessä tajusin, kuinka paljon oli jäänyt dokumentoimatta asioita, joista Metsähallitus ja ympäristöministeriö eivät varmaankaan jälkikäteen voi olla ylpeitä.

Viranomaiset ja viranomaiseksi haluavat – siis saamelaiskäräjät – ovat vuosikymmeniä kikkailleet lainkäytön hyvien tapojen ja ihan oikeudenkin rajoilla. Miksipä emme avautuisi näistä asioista kaikissa yksityiskohdissaan tuon yllämainitun kirjan hengessä. Tulisivat asiat ainakin dokumentoiduksi kunnolla.

Olkoon tämä ainoa koskaan antamani uuden vuoden lupaus – kerromme näistä asioista jatkossa kullankaivajille laajemmin ja suoraan oikeilla nimillä.

En kuitenkaan halua, että näistä episodeista kertominen johtaa mihinkään kärsimyksessä kieriskelyyn. Kehotan kaikkia katsomaan asioita hieman kauempaa, koska silloin niissä näkyy omaa outoa huumoriaan yllin kyllin.

Jatkossa lapiokaivajakin saa pienen opinnäytetyön verran pohdiskella hakemuksessaan niiden muutaman maakuoppansa kokonaisvaikutusta saamelaisien oikeuteen harjoittaa kieltään ja kulttuuriaan.

Tietysti se huumori on hieman hirtehistä, siis sellaista mikä meitä ei haavoita eikä pistä – suurta runoilijaa vapaasti lainaten. Mutta sellaisen huumorin avulla voidaan aina mennä eteenpäin.

Kun kerran annoin lupauksen, niin ryhdyinpä myös analysoimaan ja ennustamaan: nämä meitä koskevat lupakuvioiden tiukennukset ovat osa maailmalla vellovaa suurempaa ilmiötä.

Siis se, että lapiokaivaja jatkossa joutuu pohdiskelemaan lupahakemuksessaan esimerkiksi matkailun vaikutuksia saamelaiskulttuuriin, on laajempi kulttuurinen ilmiö.

Ja lainsäädännöllinen ilmiö!

Nokian renkaat avasi jättimäisen rengastehtaan Romaniaan. Tehdas saatiin pikavauhtia valmiiksi. Firman edustajat mainitsivat, että Suomessa lupamenettelyiden raskauden vuoksi edes tehtaan rakentamisen aloittaminen ei olisi vielä ehtinyt alkaa.

Tällä tarkoitan sitä, että kaikkia muitakin Suomen elämänsaloja tämä äärimmilleen viety luvitususko koskee ja haittaa. Ja jatkan ennustuksella siitä, kuinka se joskus loppuu: me Suomessa olemme mukana kaikissa niin sanotuissa hyvissä asioissa äärimmäisyyteen – typeryyteen saakka ja vähän sen ylikin. Ja me menemme tässäkin pitemmälle kuin muut, kunnes

sitten tajutessamme sen mielettömyyden, käännämme linjamme päinvastaiseksi ja kiirehdimme toiseen ääripäähän, tietysti jälleen pitemmälle ja kauemmas kuin muut.

Tämä on liian iso asia, kansakunnan linja oikeastaan, jotta me kullankaivajat sille mitään voisimme.

Otetaan sen sijaan ilmiöstä ilo irti – jos ei muuten, niin se hirtehin illo. Pidetään toisistamme huolta ja porskutetaan eteenpäin. Pysytään hengissä ja tehdään omalta osaltamme töitä, että tämä nykyinen ajan virta muuttuu. Ja muuttuuhän se.

Edellisestä purnauksesta ja synkistelystä huolimatta alkava joulukuu sittenkin taitaa koskettaa minua ja toivotan – en hyvää, en rauhaisaa, enkä rakkaudentäyteistä – vaan voimat palauttavaa Joulua ja sellaista Hyvää uutta vuotta, minä vastustajat lyödään.

ANTTI PERONIUS
puheenjohtaja

ps. Yrjö Jylhä: Ilot ja surut

Motoristien vaskautusta Jänkhällä jytisee -tapauksessa Saariselän Tunturihotellilla.

KESÄTJ:N riemunkirjava kesä

TEKSTI JA KUVAT: ANURAG LEHTONEN

Sain kesätoiminnanjohtajan viestikapulan **Hannu Rajalta**, joka ansiokkaasti hoiti liiton kesähommia vuodesta 2014 lähtien. Ihan selkeätä käsitystä minulla ei ollut, mitä kaikkea töihin kuuluu ja siksi sovin yltiöpositiivisesti työskenteleväni arkisin kolmen tunnin ajan lähinnä puhelinta päivystäen ja tarpeellisiin asioihin tarttuen. No, Siperia opettaa, sanotaan ja minun tapauksesani kesä liiton töissä.

Heti alkuun ongelmaksi kehkeytyi toimivan netin puuttuminen omalta valtaukseltani Palsilla. Onneksi naapureilta löytyi toimivaa nettikaistaa ja sain alkukesästä heidän avullaan tärkeimpiä asioita hoidettua. Kutturin kioskin **Tiina** pelasti lopulta minut pulasta ja vuokrasi käyttööni toimivan serverin, jolla sain netin pelaamaan paremmin.

Ensimmäiset viikot kuuluivat uusiin jäsenhakemuksiin vastaamiseen, mutta myös liitos-

ta eroa pyytävien jäsenten neuvontaan. Jäsenyyshän katkeaa liiton sääntöjen mukaan myös, jos jäsenmaksua ei kahteen vuoteen ole maksettu. Virheellisten jäsenmaksuasioiden kanssa onneksi löytyi entisiltä jäseniltä ymmärrystä ja joustavuutta puheluissa. Ulkomaalaisia jäseniä tuntui olevan yllättävän paljon ja syy oli monesti se, ettei tällaisia liiton tarjoamia mahdollisuuksia näin edullisesti löydy muualta Euroopasta.

Eroavien ja uusien jäsenien määrä pysyi kesän aikana lähes balanssissa. Alle sata eroavaa ja yli sata uutta tai uudestaan liittyvää jäsentä. Monet eroa pyytäneet kertoivat haikkeana jättävänsä kullankaivuun, koska mahdollisuudet palata lapion varteen olivat korkean iän, terveydellisten tai taloudellisten syiden takia vaikeat.

Tapasin kesän aikana monia jäseniä, jotka halusivat maksaa liiton jäsenmaksun tukeakseen kullankaivuun jatkuvuutta. Tärkeintä ei

Kesätoiminnanjohtaja Anurag Lehtosen mobiilitoimisto Palsinperällä.

ollutkaan liiton tarjoamat edulliset mahdollisuudet kaivaa kultaa jäsenvaltauksilla, vaan kullankaivuun perinteen tukeminen taloudellisesti. Arvioin, että koko jäsenmäärästä vain murto-osa hyödyntää yhteisvaltauksia, joihin liitto vuosittain satsaa rahaa noin 10 000 euroa. Suurin osa maksaa jäsenmaksunsa tukeakseen liiton toimintaa ja edunvalvontaa. Ja se on tärkeää. Jos meillä olisi 10 000 jäsentä, mahdollisuutemme vaikuttaa päätöksentekoon paranisivat.

Kutturantien varrella jäsenten käyttöön tarkoitettu varastoalue eli lanssi kullankaivuuvälineistön väliaikaiseen säilyttämiseen pistettiin edellisenä kesänä talkoilla kuntoon. Aita sekä portti korjattiin ja suuri määrä jätetavaraa kuljetettiin jäteasemalle. Tänä kesänä lanssin ulkopuolelle oli kertynyt epämääräinen kasa ryönää. Viime kesän talkoista jäänyt vanhojen aitatolppien kasa oli houkutellettu joitakin jättämään samaan kasaan rottinkituolin, vaneria, lastulevyä sekä paljon muuta siihen paikkaan kuulumatonta tavaraa. Tavaroiden jättäjät olivat varmaan ajatelleet, että kyllä joku ne siitä

Pekka Värysen kuva kullanahneesta sääskestä koristi liiton 75-vuotisjuhlakutsua.

siivoaa. Liitossa on ajateltu, että vastuulliset kaivajat vievät omat jätteensä sinne, minne ne kuuluvatkin eli Ivaloon hyötyjäteasemalle. Sain tähän hätään avukseni **Jussin, Kaarinan** ja **Santerin**, jotka piiskaavasta vesisateesta välittämättä siivosivat portinpielen putsplankkiin ja saivat palkakseen pullakahvit kioskillä.

Kesäkuussa Sotajoen kaivajat ottivat minuun yhteyttä ja kertoivat, että Pahaojan parkkiin menevälle tielle on noussut iso kivi, joka häirtasi kulkua. Metsähallituksen hallinnoimia teitä ei noin vain kunnosteta, joten meni hetki aikaa ennen kuin sain virallisen luvan talkoiden järjestämiseen. Naapurin **Ola** ja **Mari** järjestivät paikalle konevoimaa sekä täyttömaata ja lapion varteen tarttuivat **Päivi, Anssi, Juhani, Pekka** ja tietenkin Santeri. Palkaksi talkootyöstä porukka sai kahvia ja pullaa mutta varmasti myös hyvän mielen siitä, että Pahaojalle pääsi ilman auton hajoamista.

Jäsenrumban ja viikoittaisten kahvila-päivystysten ohella otin vastaan liiton 75-vuotisjuhliin ilmoittautumisia. Kutturin kioskin kullanhuuhdontakilpailuihin mennessä juhliin oli jo varattu yli 90 paikkaa. Tapahtumatoimikunnan **Jutta Vehviläisen** rautaisilla hermoilla ja organisointikyvyillä juhlat saatiin vietyä

maaliin ja kaikki noin 120 osallistujaa mahtumaan Tankavaaran juhlatilaan. Kunnivieraat ja juhlapuhujat sekä Tankavaaran loihtima kauris sormisyötävä tekivät juhlasta juuri niin arvokkaan kuin 75-vuotinen liitto ansaitsikin.

Juhlajärjestelyiden lisäksi Tankavaarassa pystytin liiton teltan kisaviikonlopun ajaksi. Apuna minulla olivat **Aurora** ja **Tapio**, jotka suvereenisti kertoivat matkalaisille kullankaivuusta ja liitosta. Kullanhuuhdontakisojen aikaan sain jäseniltä monenlaista palautetta. Jotkut ehdottivat perhejäsenyysmahdollisuutta, jolloin jokaisen perheenjäsenen ei erikseen tarvitsisi liiton jäsenmaksua maksaa.

Toiset toivoivat, että kilpailuissa järjestettäisiin matalan kynnyksen huuhdontamahdollisuutta opastuksen kera. Kynnys hypätä altaaseen vanhojen konkarikilpailijoiden kanssa tuntui olevan korkea ja toisaalta paikalle sattumalta tulleen matkailijan oli tavattoman vaikea tietää, mitä numerolapuilla varustetut henkilöt altaissa tekivät. Pitäisikö kullanhuuhdontakilpailuihinkin puhalttaa uusia tuulia? Ehkä niitä saadaankin Tapion ja Jutan ensi vuoden laivaseminaarissa, jossa teemana on kullanhuuhdontakilpailut.

Elokuussa uusi kokeilu kullankaivuun esit-

telyssä tehtiinkin yhteistyössä Tunturihotellin kanssa. *Jänkhällä jytisee* -tapahtuman yhteydessä järjestimme yleisövascausta motoristeille ja matkalaisille. Tapahtuman suunnittelu ja käytännön toteutus mahdollistui vain auttavaisen ja innokkaiden talkoolaisten avulla. Vascaustapatumaan talkoohanostuksensa antoivat **Ari, Esa, Maija, Sari, Veikko, Janne, Esther, Ami, Jon, Maisa, Tapio, Mikko, Ensio, Olli, Kevin, Seppo** ja instagrampäivityksiä etänä tehnyt Jutta. Kultamuseolta avuksi tulivat **Vilma, Hanna, ja Terhi**. Hyväntuulisella ryhmätyöllä saimme 136 vascausta opastettua ja monta aloittelijaa ilahtumaan Amin piilottamien Lemmenjoen kultahippujen löytämisestä. Palkkioksi talkoolaiset saivat hyvän mielen lisäksi ruokaa, hulppeaa hotellimajoitusta Tunturihotellin tarjoamana ja tiketit illan tapahtumiin.

Yhteistyö ja vapaaehtoinen työ liiton valtauksilla on kultaakin kalliimpaa. **Sisko** ja **Markku** kunnostivat Rönkön valtauksella saunaa, **Jaakko** auttoi **Samia** ja minua *Petronellan pysäkin* kiukaanvaihdossa, Tiina lanseerasi monella tapaa liittoa *Kafea Gufhtarissa* koko kesän, **Veikko** filmasi nettiin kullankaivuusta paljon seuraajia saaneita videoita. **Tuija, Mauro** ja **André** laittoivat puolestaan itsensä likoon

ja kullankaivuusta saatiin myönteisiä juttuja Iltalehteen ja Ylen kanaviin. Adrén juttu löytyy vielä netistä osoitteesta:

<https://svenska.yle.fi/a/7-10062617>.

Monet tässä mainitsemattomat henkilöt siivosivat yhteisiä valtauksia, tyhjensivät huuseja, pesivät saunoja ja järjestivät puuhoiltoa tai ostivat wc-kuiviketta yhteisvaltauksille. Voi olla, että teot tuntuvat yksinään pieniltä mutta yhdessä niistä kasvaa iso virta, jolla on myönteistä vaikutusta kullankaivuun näkyvyyteen ja siihen, että arvokas kulttuuriperintö pysyy elinvoimaisena. Mukailen tähän **J.F. Kennedyn** kuuluisaa lausetta (jonka hän ilmeisesti oli kyllä lainannut joltain muulta): ”Älkää kysykö, mitä liitto voi tehdä teidän puolestanne – kysykää, mitä te voitte tehdä liiton puolesta”.

Liiton toimintarakenteitakin olisi hyvä päivittää sellaiseksi, että jäsenten osallistuminen erilaisten asioiden järjestämiseen sujuisi entistä helpommin.

Suuri sydämellinen kiitos kaikille, jotka auttoivat minua ja liittoa kesän aikana työllään, teoillaan, sanoillaan ja ylipäätään olemalla olemassa.

Ps: Liitto hakee ensi kesäksi toiminnanjohtajaa. Jos tunnet tehtävän omaksesi, niin ota yhteyttä Mullikseen.

Kullankaivu vai kullankaivuu

Maailma on muuttunut suvaitsevaisemmaksi. Vaikka sitä ei ihan heti iltautuisa katsoessaan uskoisi-kaan. Ikuisuuskysestä kullankaivamisen substantiivijohdoksista kullankaivu vai kullankaivuu käsiteltiin jo Prospäkkärissä 2/2003. Tuolloin päätoimittaja oli ollut yhteydessä Suomen kielen kodifointia harjoittavaan Kielitoimistoon ja sen suosituksena linjattiin asiaproosassa – jota Prospäkkärin artikkelitkin mitä suurimmassa määrin ovat – käytettäväksi substantiivijohdosta kaivu, toisin sanoen kullankaivu kuten ojan-kaivukin.

Suomen kielen normien muutoksia esittelevä **Jukka Korpelan** avoin tietosivusto *Data-teknikka ja viestintä* kertoo sanaa kaivuu pidetyn väärin johdettuna. **E.A. Saarimaan** ”Kielenopas” (6. painos, 1964) selittää tätä näin: ”Kaivuu (esim. ojan kaivuu) on väärä analogiamuoto, jonka ovat synnyttäneet sellaiset johdannaiset kuin hakkuu, leikkuu, joiden rinnalla on pitkä-vokaalinen kanta-vartalo (hakkaa-, leikkaa-). Koska kantavartalossa on lyhyt vokaali (kaiva-), niin pitää olla kaivu.”

Tätä muotoa on Prospäkkärissä pyritty suosimaan – niin pienonsoitolta kuin se aluksi kuulostikin.

Suomen kielen perussanakirjakin (julkaistu 1990–1994) ohjeisti aiemmin ”kaivuu pitää olla: kaivu”.

Kotimaisten kielten keskuksen Kotuksen mukaan kielenkäytön muuttuessa normitkin muuttuvat – ja yleensä väljempään suuntaan. Kotuksen *Kielikuulumisia*-uutiskirjeen 3/2012 kohdan *Tiukkoja löysemmälle* mukaan Suomen kielen sanakirjojen ”pitää olla”-ohjeita oli vuosien mittaan muutettu ”paremmin”-suositukseksi. Niinpä kymmenisen vuotta sitten esitetiinkin suosituksena: ”kaivuu paremmin: kaivu”.

Kielitoimiston sanakirjan vuoden 2018 versiossa sanat kaivu ja kaivuu ovat jo synonyymeina ilman kannanottoa niiden keskinäisestä suhteesta. Päähakusanana on kuitenkin kaivu, vaikka kaivuu on yleisemmin käytetty.

Jotkut kullankaivajista ovat perustelleet kullankaivuu-muodon käyttämistä sanan perinteisellä asemalla kullankaivajien puhekielessä sekä sillä, että teosanan kullankaivuu korostaa kullankaivamisen pitkäjänteistä ja sitkeää luonnetta paremmin kuin hätäisemmältä kuulostava kullankaivu.

Prospäkkärin toimitus liittyy tähän suvaitsevaisuuden ja sallivuuden airuitten joukkoon ja panoksenaan normien purkuun hyväksyy jatkossa kirjoittajan mieltymyksen mukaisesti tasavertaisina ja ilman arvolatausta molemmat muodot kullankaivu ja kullankaivuu – kunhan jompaa kumpaa muotoa vain käytetään kategorisesti läpi yksittäisen tekstin.

viittaukseen Samuli Paulaharjun patologiasta

Oikaisu Prospäkkärin numerossa 3/2024 julkaistuun juttuun kirjailija **Juha Hurmeen** Lemmenjoella järjestämästä Paulaharju-luentosarjasta. Artikkelissa virheellisesti väitettiin Paulaharjun ilmeisesti sairastaneen domofobiaa eli kotonaolemisen pelkoa.

Kirjailija Hurme kovin ystävällisesti korjaa Prospäkkärin päätoimittajan vaillinaisten muistiinpanojen johdosta syntyneen virheen ja kertoo Samulia riivanneen dromomanian eli pakonomaisen tarpeen poistua kotoa kuljeksimaan. Kaunokirjallisuutta ongelmastaan hän teki novellissa ”Tunturien ikuinen vaeltaja” projisoiden maniansa hulluun öiseen hiihtomieheen.

Paikallislehti Inarilaisen päätoimittaja **Jaako Peltomaan** Ivalon kirjastossa järjestetystä vastaavasta luennosta kirjoittamassa ansiokkaassa artikkelissa ”Paulaharjua rinkan taskuun” tämäkin taudinkuvaus on oikein muisteltu.

Samuli Paulaharju 1930, Alahärmässä. Kansatieteen kuvakokoelma; Samuli Paulaharjun kokoelma.

Samuli Paulaharju (1875–1944) kulki keruumatkoillaan Karjalasta Kainuun kautta Suomen Lappiin, Kuolan Lappiin, Ruijaan ja Länsipohjaan ja lopuksi Etelä- ja Keski-Pohjanmaalle. Hän kulki n. 80 000 kilometriä 42 vaellusvuotensa aikana, kävi ainakin 800 paikkakunnalla ja kokosi ennätysmäärän kansantietoutta.

LKL:n jäsenmaksu 33 euroa vuodelle 2025

Lapin Kullankaivajain Liiton jäsenmaksu vuodelle 2025 päätettiin hallituksen esityksen mukaisesti vuosikokouspäätöksellä 30.3.2024 nostaa 33 euroon. Liittymismaksu pidettiin ennallaan 14 eurossa. Kullan maailmanmarkkinahinnan nousun johdosta kullalla maksettaessa jäsenmaksun määrä puolitettiin 0,5 grammaan Lapin kultaa.

Alle 18-vuotiaan nuorisojäsenen jäsenmaksu on 16,50 euroa eli yhdistyksen sääntöjen mukaisesti puolet vuosikokouksen vahvistamasta jäsenmaksusta. Nuorisojäseniltä ei peritä erillistä liittymisjäsenmaksua.

Jäsenmaksun 2025 voi maksaa 1.1.2025 alkaen omatoimisesti alla olevien ohjeiden mukaisesti.

Tarkista jäsenmaksutilanteesi Prospäkkärin osoiteprintistä

Maksetut jäsenmaksuvuodet on merkitty lehden takakannen omavalvontaprinttiin kahden vuoden seurantajaksolta. Saapuneet maksut merkitään jäsenmaksuseurantaan viimeisimmän maksamatta olleen jäsenmaksun mukaisesti.

Merkintä **v. -23 / -24 maksettu** tarkoittaa, että sinulla on kaikki jäsenmaksusi vuoden 2024 saakka maksettuina. Merkintä **v.-22 / -23 maksettu** puolestaan sitä, että sinulla on jäänyt vuosi 2024 tai joku sitä aiempi vuosi välistä maksamatta, ja **v.-21 / -22 maksettu** kahta rästiin jäänyttä maksua ja yhdistyksen sääntöjen 11. §:n mukaan sitä, että jäsen tullaan hallituksen päätöksellä katsomaan yhdistyksestä eronneeksi.

Maksa 33 euroa vuodelta 2025 ja 30 euroa jokaiselta puuttuvalta aiemmalta vuodelta LKL:n jäsenmaksutilille **Nordea FI45 2177 3800 0049 77**. Kansainvälisessä pankkiliikenteessä Nordea Suomen SWIFT- / BIC-koodi on NDEAFIHH.

Muista käyttää jäsenmaksusi **viitenumero-na jäsennumeroasi**, joka on nimesi yläpuolelle merkitty numerosarja jäsenlehden takakannen osoiteprintissä. Löydät saman jäsennumeron myös jäsenkortistasi.

Kenenkään jäsennumero ei ole lehden takakannessa oleva numero **.5362**.

Se on Postin osoitteenmuutosten tiedotuspalvelun palvelukoodi.

Usko tämä nyt jo, Hannu! Ja pari muuta...

Viitemaksujen viestit eivät tule perille

Viitteellisen maksun viestikenttään kirjoitetut viestit eivät välity viitemaksulistoja perkaavalle liiton rahastonhoitajalle. Rahastonhoitajan selvännäkijän kyvyt eivät aina myöskään riitä avaamaan vyyhteä, jossa yhdellä pankkisuorituksella ja jonkun asianosaisen viitenumerolla on maksettu köntässä esimerkiksi muidenkin perheenjäsenten tai monttukavereiden jäsenmaksuja.

Niissä erityistapauksissa, joissa haluatte maksaa useamman henkilön jäsenmaksut yhdellä suorituksella, jättäkää mieluummin se viitenumero kokonaan pois ja kirjoittakaa maksun viestiosioon selkeästi tieto siitä, keiden jäsenmaksuista on kyse.

Saa sponsata

Voit lisätä jäsenmaksun päälle haluamasi summan liiton toiminnan tueksi ilman mitään erillisiä toimenpiteitä. Hallitus ei esitä jäsenmaksun 2025 yhteydessä maksettaville vapaaehtoisille kolehtisuorituksille mitään erillisiä kohteita. Lahjoitusvarojen kohdentamisesta päätetään tarvittaessa erityispanostusta vaativien kohteiden akuuttien rahoitustarpeiden mukaan. Perinteisiä painopistealueita ovat olleet edunvalvonta, jäsenetuvaltaukset ja kulkuyhteyksien ylläpito.

Tukieuroja annettiin jäsenmaksujen yhteydessä tilikaudella 2024 yhteensä 3295,30 euroa.

Kaikki liiton toiminta rahoitetaan vuosikokouksen vahvistaman tulo- ja menoarvion mukaisesti pääosin jäsenmaksutuloin. Vapaaehtoiset kolehdit auttavat osaltaan hengittämään vähän vapaammin ja tarvittaessa reagoimaan yllättäviin rahoitustarpeisiin vähän joustavammin.

Respektiä – kuten asia nykysuomeksi ilmaistaan – kaikille vuoden 2024 jäsenmaksunsa maksaneille. Ja stubbilainen nyrkkitervehdys vielä päälle niille kaikille, jotka lisäsivät erillisen vapaaehtoisen kolehdin jäsenmaksunsa yhteyteen!

Maksa omatoimisesti

Omatoimisesta maksuseurannasta ja jäsenmaksujen hoitamisesta koituu liitolle merkittäviä kustannussäästöjä, joten kannustamme kaikkia olemaan hyvämuistisia ja viitseliäitä.

Siitä muistutellaan pitkin kevättä, mutta loppukevästä postitetaan sitten kuitenkin myös paperinen jäsenmaksulappu kaikille niille, jotka eivät ole vielä jäsenmaksuaan maksaneet.

Keväällä 2024 moni liiton jäsenistä oli hoksannut maksaa jäsenmaksunsa omatoimisesti. Loppukevästä löydettiin vihdoin toimiva ratkaisu jäsenrekisterin massasähköpostitusta vaivanneeseen pulmaan ja sähköpostiohjelman kautta saatiin noin 1900 e-jäsenmaksulappua liikkeelle. Näistä osoitteista tosin oli noin 270 kappaletta epäkurantteja. Muistakaa päivittää myös niitä sähköpostiosoitteitanne liiton toimistolle.

Silti touko-kesäkuun vaihteessa jouduttiin lähettämään vielä noin 1900 jäsenmaksulappua perinteisellä kirjepostilla. Jäsenmaksulappujen printtaus ja postitus näille viimeisille mohikaaneille maksoi liitolle sellaisen vajaat 3600 euroa.

Muistakaa siis maksaa, käyttäkää jäsennumeroanne viitenumerona maksaessanne ja koitakaa toimia omatoimisesti.

Internationally

Lapin Kullankaivajain Liitto's account number is Nordea FI45 2177 3800 0049 77.

IBAN- / BIC -code is NDEAFIHH.

Same in english: Pay your membership fee 2025: 33 €. You can pay now. Thank you, ma'am / sir!

Samma på svenska: Betalar nu eller betalar på sommaren i Finland. 33 euros. Takk!

KAI J. RANTANEN
rahastonhoitaja

ps. Vuoden 2025 jäsenkortti postitetaan kaikille jäsenille Prospäkkärin 1/2025 välissä.

Kultaseminaari 2025

Seminaarissa jälleen kerran kattava ajankohtaisista asioista kertova osuus. Pohditaan kuinka kullankaivuun käy vuonna 2025. Lisäksi pääsemme kurkistamaan kullanhuuhdontakisojen historiaan ja nykytilanteeseen. Laivalla kilpaillaan kullanhuuhdonnan Tukholman mestaruudesta. Olethan sinäkin mukana!

Perjantai 21.2.

klo 14:00 Seminaari alkaa

Kuinka kullankaivuun käy vuonna 2025. Käydään syväluotaava esitys kullankaivuuseen viranomaistahoilta. Saamme lisäksi vinkkejä mistä löytää geologista tietoa ja kartoja tulevaa kultakesää varten.

- Antti Peronius, puheenjohtaja
- LKLry Lapin ELY-keskus
- Kaivosteollisuus Ry
- Metsähallitus
- Geologian tutkimuskeskus

klo 17:15 Laiva lähtee Helsingistä

Korkeusmallikartat ovat mielenkiintoinen asia kullankaivajille. Kuinka osaamme lukea näitä harmaasävykarttoja ja mitä ne paljastavat meille. Saamme kuulla mistä nämä kartat löytyvät ja mitä ne kertovat muinaisista joenuomista. Jälleen kerran haluamme muistaa heitä jotka ovat tehneet kullankaivuuta tunnetuksi ja löytäneet sen suurimman hipun.

- Pertti Sarala, prof. Oulun yliopisto
- Kai J. Rantanen, toiminnanjohtaja LKL ry

klo 20:30 Buffet-illallinen

Lauantai 22.2.

klo 7–9:30 Aamiainen

klo 10:00 Laiva saapuu Tukholmaan

klo 16:30 Laiva lähtee Tukholmasta

Ohjelmaa laivalla päivän aikana:

klo 11:00 Kullanhuuhdontakilpailut

klo 14:00 Kaivualueiden nykytilanne

- Antti Peronius, edunvalvonta LKL ry

klo 15:00 Seminaari alkaa

Pureudumme seminaarin päätteeseen kullanhuuhdontakilpailuiden menneisyyteen sekä nykytilanteeseen. Saamme laajan historiakatsauksen ja pääsemme näkemään kisavideoita eri vuosikymmeniltä. Kuulemme lisäksi tekniikka vinkkejä kilpavaskoolin käyttöön.

- Kultamuseo Marko Touru
- Valokuvakilpailun tulokset, LKL ry

klo 19:30 Buffet-illallinen

Sunnuntai 23.2.

klo 8–10 Aamiainen

klo 10:10 Laiva saapuu Helsinkiin

Risteilyllä nähdään!

21.-23.2.2025

Viking Line M/S Gabriella Helsinki–Tukholma–Helsinki

Ilmoittautumiset olisi hyvä tehdä ensisijaisesti sähköpostitse.

Kerro viestissäsi osallistujien:
nimi, syntymäaika, kansalaisuus sekä
LKL jäsennumero.

Ilmoittautumisen yhteydessä saat
maksutiedot viitenumeroineen.

Hinta/henkilö Seaside Standard (jäsen/ei jäsen)

187 € / 197 € 4n hengen hytti

197 € / 207 € 3n hengen hytti

217 € / 227 € 2n hengen hytti

280 € / 290 € 1n hengen hytti

Myös muita hyttiluokkia saatavilla,
kysyähän näistä erikseen varausta
tehdessäsi.

Hinta sisältää risteilyn valitussa hytti-
luokassa, seminaarin sekä ohjelman
mukaiset tarjoilut: 2x Viking Buffet
illallinen ruokajuomineen, 2x meri-
aamiainen, kokouskahvit ja hedelmiä.

**Paikkoja on rajoitetusti joten ilmoit-
tauduthan hyvissä ajoin, kuitenkin
viimeistään 31.1.2025.**

Tapio Soukka
Seminaaripuheenjohtaja

Matkajärjestelyistä vastaa
Jutta Vehviläinen
jutta.vehvilainen@gmail.com
p. 040 7279 309

Kuva: Viking Line

Lämpimästi tervetuloa!

Auki kaivetusta montusta paljastunut tuhkauurna nostettiin penkalle. Kuva: Kultamuseo, Hanna Mattila

Tuhkauurna Petronellan pysäkillä

Heinäkuisena lauantaina 20.7. 2024 Petronellan pysäkiltä löytyi kaivun yhteydessä hautauurna. Löytäjät kertoivat asiasta LKL:n **Hannu Rajalle**, joka puolestaan oli yhteydessä Kultamuseon kokoelmapäällikkö **Hanna Mattilaan**, ja myöhemmin Metsähallituksen **Pasi Molkoselkään**.

Mattila ei päässyt työsyistä paikalle samana päivänä, mutta kävi Petronellan pysäkillä maanantaina. Sitä ennen oli jo puhelimeen saatu kaivajan lähettämää kuva-aineistoa. Mattila oli myös Lemmenjoen työmatkalta palatessaan yhtänty Inarin kaupassa Saamelaimuseo Siidan kulttuuriympäristöyksikön intendentti **Eija Ojanlatvan**, jolta kysyi lyhyesti lisäohjeistusta. Tämä ystävällisesti neuvoi, vaikka virallisesti olikin lomalla.

Petronellan pysäkillä uurnan löytäneet kaivajat olivat toimineet mallikkaasti: heti uurnan paljastuttua oli siinä kohden lopetettu kaivutyöt ja otettu yhteyttä tahoihin, jotka pystyivät viemään asiaa eteenpäin. Lisäksi he kertoivat paikan taustasta ja löytöhetkestä tietämässä, ja toimivat uurnan takaisin maan poveen saattamisessa ohjeistuksen mukaan. Tästä vielä asianomaisille kiitos!

Tällaiset tapaukset ovat harvinaisia. Mikäli eteesi kuitenkin sattuu vastaavanlainen tilanne, ts. löydät maasta hautauurnan tai vanhoja merkkejä ihmisen oleskelusta (esim. kivi/sarvi/metalliesineitä) askelmerkit ovat lyhykäisyydessään seuraavat:

- 1) Pysäytä kaivutyö kyseisessä kohdassa, tarkista mahdolliset vahingot sekä ilmoita paikalle muille kaivajille, mikäli kyseisessä paikassa kaivaa useampi henkilö.

Uurnan osaset. Kuva: Kultamuseo, Hanna Mattila

- 2) Ilmoita asiasta Saamelaismuseo Siidan kulttuuriympäristöyksikköön, myös maanomistaja Metsähallitusta voi informoida.
- 3) Odota Saamelaismuseo Siidan kulttuuriympäristöyksikön antama ohjeistus ja toimi sen mukaisesti.

Jutun kuvat kertovat, miltä Petronellan pysäkillä näytti päivä-pari löydön jälkeen sekä miten paikka on merkitty myöhemmin uurnan peittelyn jälkeen.

P.S. Kaiken varalta tiedoksi kullankaivajayhteisölle: missään kohden Petronellan pysäkin aluetta ei ole suojelustatusta, joten ”pysäkillä” LKL:n jäsenet voivat kaivaa kultaa lain ja alueen rajojen suomissa puitteissa.

HANNA MATTILA
kokoelmapäällikkö, Kultamuseo

Saamelaismuseo Siidan kulttuuriympäristöyksikön intendentti Eija Ojanlatva ja Metsähallituksen kaivosalan asiantuntija Pasi Molkoselkä ystävällisesti tarkistivat jutun ennen sen lähettämistä eteenpäin.

Uurna peiteltyinä. Kuvat: Ari Leskinen

Taistelun Lemmenjoen kullasta

– vahva luku- ja hankintasuositus

Taistelu Lemmenjoen kullasta on pitkään odotettu dokumentti Lemmenjoen viimeisten vuosikymmenien tapahtumista. Salaperäinen kirjailija **Ilmari A. Kankaala** on selvittänyt pilkuntarkasti kullankaivajien **Sirkka** ja **Kari Merenluodon** kultatarinan.

Häikäistyin yksityiskohtien paljoudesta ja tarkkuudesta. Minulle ennestään tuttuun monivaiheiseen ja kymmeniä vuosia kestäneeseen tarinaan tuli uusia sävyjä.

Taistelun kuvauksen lisäksi Kirjailija on päässyt kiinni myös johonkin syvempään tasoon – sillä se ei riitä, että kuvataan mitä tapahtui. Jos halutaan oikeasti käsitellä jotakin, on välttämätöntä kertoa, miltä se tuntui ja kuinka se kaikki vaikutti.

Ilman tätä syvempää tasoakin tämä Kirja olisi ansiokas, mutta epäilemättä raskaslukuisen. Tapahtumien kulun täsmälliseen dokumentointiin sulautuu Sirkkan ja Karin elävä kertomus. Yhtä aikaa ne syventävät ja myös keventävät lukemista.

Kirja avaa päähenkilöidensä taustan tyylik-

käästi. Karin petsamolaisuus ja Sirkkan inarilaisuus avataan heidän omien kertomustensa kautta.

Kullan löytämiseen ja kaivutekniikkaankin perehdytään erittäin ansiokkaasti.

Kirja antoi minulle todella voimakkaan lukuelämyksen, monta uutta oivallusta ja paljon mietittävää. Luin kirjan yhdeltä istumalta.

Lukuelämyksen lisäksi tapahtui kirjan lukemisen jälkeisinä päivinä jotakin. Ja siksi lopetan näennäisanalyttisen ja puolisivistyneen arvosteluosion tähän.

Tuhosin aiemmin kirjoittamani analyysin ja referaatin. Sillä missä tahansa kirjassa merkittävintä on se, minkä tunnetilan se lukijas- saan aiheuttaa.

Analyysin jatkamisella ei ole mitään merkitystä, koska kaikki tuo kerrottu kosketti minua niin syvästi, että jouduin aika ajoin lukemisen välissä kävelemään rinkiä ja miettimään itseäni nuorena Anttina, kun näitä tapahtumia itse elin.

Elin niitä siis silloin enimmäkseen kuun- teluoppilaana, mutta elin kuitenkin – eikä se

ole mikään vähäpätöinen juttu. Ne Metsähallituksen ja suojeluväen teot eivät minuun silloin suoraan osuneet, mutta tunnistin vääryyden ja törkeyden – ne kohdistuivat ihmisiin, joita arvostin ja kunnioitin.

Sirkan ja Karin kertomuksen lisäksi minä tunnen ja muistan itsessäni sen äärimmäisen väärinkohtelun, minkä kohteeksi ensin useimmat Lemmenjoen vanhat kullankaivajat joutuivat ja sen jälkeen seuraavan sukupolven konekaivajat, kun Metsähallituksen yliherrat ottivat heiltä pois kaiken sen vähäisen, mikä heillä oli.

Usealta kullankaivajalta vietiin ainoa omaisuus pois tyyllä vahvemman oikeudella – lainmukaisesti totta kai.

Suomen valtio on käynnistänyt **Hannele Pokan** vetämänä ansiokkaan totuuskomissiotyön, missä on tarkoitus käsitellä valtiovallan aikoinaan saamelaisia kohtaan tekemiä vääryksiä. Kaikki se tuntuu jotenkin falskilta, kun samaan aikaan sama valtio tehtailee uusia oikeudenloukkauksia.

Tässä kirjassa on kysymys siitä, että Ihminen kohtaa byrokratian ja kirjassa kuvatussa kultasotien ensimmäisessä vaiheessa ihminen lyö sen inhan byrokratian.

Voitot liittyvät aikaan ja ovat suhteellisia. Meidän kullankaivajien olisi pitänyt tämä ymmärtää. Joskus se vain menee niin, että ymmärtäminen tapahtuu liian myöhään.

Vuosikymmenien jälkeen pelataan toinen kierros. Väliajalla ne kerran lyödyt byrokraatit ovat vahvistuneet ja nousseet korkeisiin asemiin. Esimerkiksi sellaisiin asemiin, missä he ovat kirjoittamassa kaivoslakia ja päättämässä heidät aikoinaan lyöneiden kullankaivajien kohtalosta.

Kirjan kertomus kulminoituu siihen, kuinka Lemmenjoen ammattimaisen kullankaivun päättyminen liittyy kaivoslakityöryhmään, jolle kukaan ei ehdottanut konekaivun päättymistä, eikä kukaan työryhmän jäsen sitä dokumentusti esittänyt.

Kysyessäni asiasta minulle kerrottiin, että se oli jonkinlainen työryhmän sisäinen syn-

Fiia-hippu näki päivänvalon 12.9.2015. Antti, Sirkka ja Kari Merenluoto.

teesi – se vain putkahti jostakin loppusuoralla itsestään, kuin luonnonvoima.

Jos kaivospiirien poisotto olisi julkistettu aikaisemmin, niin siihen asiaan olisi voinut ottaa kantaa ja sitä vastaan olisi voitu taistella. Kun se tuodaan loppusuoralla esiin, niin kielletä käsitteilyltä vältetään.

Kahdeksan vuoden ajan me saimme osallistua jonkinlaiseen kaivoslain uudistamisnäytelmään, jossa valttikortti pidettiin piilossa.

Ja se kortti lyötiin pöytään juuri oikealla hetkellä – niin kuin se tupessa ja sökössäkin lyödään. Valttihan kuuluukin pitää salassa pelin loppuvaiheeseen saakka. Pimittäminen on osa vallankäyttöä.

Lesmenjoen väijäämättömän loppuluisun aikana minulta kysyttiin monta kertaa, että miksi emme vain anna periksi. Silloin muualla olisi rauha kaivaa ja toimia. Mutta kun se ei mene noin – näiden byrokraattien näkemyksessä kyseessä on prosessi ja siksi etulinja on aina jossakin.

Ja jos etulinja murtuu, niin seuraava alue tai oikeus joutuu tutkaimen alle. Nyt kun Lemmenjoen huoltoliikenne on pienentynyt murto-osaan entisestään, niin se murto-osakin halutaan pienentää ja pian epäilemättä poistaa. Vanhoilla alueilla uhattuna ovat Natura-alueilla ja niiden äärellä sijaitsevat kultamaat.

Vääntö ei lopu koskaan. Mikä on annettu periksi, niin se on ikiajoiksi hävitetty ja heti sen jälkeen seuraavalta ryhmältä ollaan poistamassa oikeuksia. Siksi etulinjasta täytyy pitää kiinni.

Tässä väännössä meillä kullankaivajilla on vain yksi voima ja se voima on uskallus kamppailla todennäköisyyksiä vastaan. Kullankaivajat tietävät, että kun huonon kaivupäivän

jälkeisen apeuden pystyy voittamaan, niin sitten joskus, ties kuinka monen epäonnistuneen yrityksen jälkeen äiti maa yllättäen jakaakin absoluuttista varallisuutta – kultaa.

Strategiana tämä kaikki kuulostaa sääliä välttävältä, mutta ei meillä oikein muutakaan ole ja ajatelkaapa, että suunnilleen samoihin elementteihin Suomen itsenäisyys ja menestys perustuivat: puutteellinen tilannekuva ja harhainen käsitys omista kyvyistä – ja se että joskus onnistua voi ilman onnistumisen edellytyksiä. Kuulostaako tutulta?

Ehkä kyseessä onkin supervoima, johon me kullankaivajat voimme nojautua, kun kerran tuolla strategialla kokonainen kansakuntakin pystyttiin kasaamaan. Ja onnistuimmehan me yhteisönä kuitenkin viivyttämään väistämättömyyttä kymmeniä vuosia.

Tai Sirkka ja Kari ja muut lesmenjokiset pystyivät.

Jos minun arvioni kirjasta tai nämä jälkimmäiset kuulostavat synkältä tai epätoivoiselta, niin korjaan asian tässä ja heti: Sirkkan ja Karin ja Lesmenjoen kullankaivajien taistelun tarina ei ole tarina epätoivosta, vaan tositarina toivosta.

Inarin alkavassa kaamoksessa – itsepäisyyspäivän lähestyessä.

ANTTI PERONIUS
kullankaivaja ja geologi
LKL ry:n puheenjohtaja

Kirja kannattaa tilata:

<https://www.taistelulemmenjoenkullasta.fi/>

ps. Tämä kirja on kultakulttuuriteko!
Hankkikaa se!!

Pellisenlaki 9.9.2023

“Ootko varma et Karhu Korhosen kirjastolle pääsee tästä?”

“No oon 99-prosenttisen varma.”

“Hei tuolt tulee jotain syystalkoolaisii, kysytään vielä niiltä.”

Niin meidän kahdesta aikuisesta ja kahdesta nuoresta koostuva retkitiimi tapasi kalkan-kaivun konkarit **Amin**, **Mulliksen** ja **Pekan**. Parin tunnin ja monien tiivistunnelmaisten tarinoiden jälkeen heitettiin reput selkään Pihlajamäen pihapiirissä ja meidän nelikolle oli ihan selvää ... **ME HALUTAAN KAIVAA KULTAA!**

Ami! Mitään ei olisi tapahtunut ilman Amia. Muutamat puhelut, tapaamisia pitkin talvea, joulujuhlat Tampereella ja vaihteikas laivaristeily. Prospäkkärikin alkoi kolahdella tasaisin väliajoin postiluukusta. Kevättalvella alkoi kultaleirin valmistelu. Hankittiin varusteita ja varattiin matkat. Muonapaketinkin matkasi Amin ahkiossa Retkulan varastoihin odottamaan nälkäisiä kaivajia.

Kesäkuun 13. päivä laitettiin tukkaan tiukat letit ja lähdettiin Viiskulmasta späralla

Lemmenjoelle pelaamaan Lapin lottoa. Viimeistään venematalla Njurgalahdesta Kultahaminaan mieli maadoittui ja luonto tuli liki. Ami oli tavarataksilla vastassa ja 10 kilometrin kävely ilman kantamuksia sujui lähes puoli-juoksua. Eksymisiltä vältyttiin kun erinomaisen isäntämme oli merkannut nuolilla reitin Retkulaan. Perillä meitä odotti kaiken lisäksi valmiiksi lämmitetty sauna! Keitettiin muutama peruna ja kuumennettiin kiukaalla makoisat makkarat – aikamoista luksusta. Illalla ei auttanut vaikka sammutettiin valot. Maaginen yötön yö valaisi niin kerrossänkyyn kuin lattialla lepäilijän silmään.

Aamu valkeni aurinkoisena. Lähdeveteen keitetyt kahvit ja kaurapuuro maistuivat taidemaalaiselta. Hyväntuulinen Ami tupsahti pihaan ja aloimme keräilemään itseämme ja vaskooleita kasaan. Onneksemme ja helpotukseksemme tiluksella oli jo valmiiksi kaivettu monttu

Ami johdattaa porukan ensimmäiselle vaskauspaikalle.

Lapiointia.

juoksevan puron lähellä. Kirjaimellisesti kädestä pitäen, hitaasti eikä edes niin varmasti, lapiollinen toisensa perään, opettelimme vaskaamaan. Isommat kivet heitettiin menemään. Huuhdottiin vattia kevyemmäksi ja koitettiin saada vaskoolin pohja-ainesta liikkeelle. Näyttää helpolta, mutta oikeaoppisessa huljuttelussa on opettelemista.

Vaskooleihin osui paljon tutkittavaa ja meille entuudestaan tuntemattomia mineraaleja. Joku tammukan poikanen eksyi kivien välistä viihdyttämään meitä kuvio-kellunnalla. Opiskelujen ohessa juteltiin uutisista, elämästä, menneestä ja tulevasta. Tunnelma oli huoleton varsinkin meistä kaupunkilaiskakarosta, jotka liian harvoin lomautamme aivojamme tietokoneista ja turhuuksista. (Totuuden nimissä kiipesimme myöhempinä päivinä useamman kerran viereisen Aitavaaran laelle verkkoyhteyksien toivossa.)

Raitis ilma ja riuskat ranneliikkeet saavat kenet tahansa nälkäiseksi. Kaasuhellalla – oikeilla kattiloilla ja kauhoilla – oli helppoa tehdä porukalle kunnan lounas, mutta mielessä pyöri tieto entisaikojen kaivajien telttamajoituksesta, vähistä resursseista ja erityisen alkeellisesta ruokahuollosta. Kekseliäisyyttä, konsteja ja kestävyyttä on todetta tarvittu. Ja luultavasti purkinavaajaa...

Ranneliikkeet muuttuivat kultaleirin edetessä ronskimmiksi ja koko kroppa piti laittaa likoon. Amin opastuksella viritimme valtaukselle rännin ja aloimme kaivaa maa- ja kiviainesta – toiveena tietenkin, että rännin pohjan rihloihin painuisi sitä kaikkein arvokkainta. Kuinka fyysistä hommaa rännittäminen olikaan! Vuoroissa heiluimme lapion varressa, jotta väsymys ei kaataisi aloittelevia kullankaivajia heti kättelyssä. Vesipumpun pörrestä taustalla ja toisten huhkiessa lapiolla, kaksi tiimiläistämme puhdisti ränniä ja tarkkaili innostuneena pohjaa, josko siellä jotakin kimmeltäisi.

Kun kaivajien kädet irtisanoivat itsensä ja nälkäkin alkoi jo hiipiä, sammutimme ve-

sipumpun ja siirryimme kirkkaan puron varteen pesemään ränniin kertynyttä kiviainesta. Aika kului mukavasti, kun Lemmenjoen rauhassa ja auringon pilkistäessä pilvien takaa, Ami kertoi tarinoita kultamailta ja neuvoi samalla aloittelevia vaskaajia. Rankan päivän ja kuumen saunan jälkeen oli vielä edessä puhallusurakka kultapölyn talteen ottamiseksi. Suurin osa taidettiin saada talteen, mutta voipi olla että Retkulan lattialautojen välistä löytyy vielä jokunen hengetön.

Istuessamme Miessinmaan kuvernöörin kämpässä syyskuussa 2023 kävi selväksi, että kullankaivu ei ole pelkkiä rihloja ja grammoja, vaan se on ihmisiä, tarinoita, työtä ja kohtaloita. Se ajatus syveni entisestään, kun yhtenä iltana jätettiin ”lapset” Retkulaan lukemaan vanhoja Aku Ankkoja ja lähdettiin Amin matkaan turistikierrokselle. Kämppiä, mökkejä ja pihapiirejä – varsin väljästi rakennettu Miessinmaa alkoi hahmottua ja tarinoiden tapahtumat saivat kulussit. Miten tiivis yhteisö Lemmenjoen kultakuumetta potevat ovatkaan olleet. Millaisia olivat vilkkaiden vuosien yhteiset illamat. Miten eristyksissä kaivajat ovat muusta maailmasta eläneet. Olisiko meistä ikinä ollut siihen?

Tällä kertaa kultaleirimme päättyi Inarin keskustan pizzeriaan. Olo oli muutaman erämaassa vietetyn päivän jälkeen epätodellinen. Olimme saaneet raapaista oikean kullankaivun pintaa, sen hyviä ja huonoja puolia. Kokemusta ei voi koskaan unohtaa eikä opastajaa kylliksi kiittää. Elämä etelässä jatkuu arkisesti, mutta mieli matkaa tasaisin väliajoin Lemmenjoen kultamaille. Kultakuume ei vielä taida olla pahinta mahdollista laatua, mutta selkeää lämmönnousua on havaittavissa. Olisipa hienoa olla osa kultatarinaa.

Teitä varmasti kiinnostaa, millaisen kullatasaaliin lopulta saimme, mutta taitaa olla niin, ettei siitä ole tapana puhua.

SUSKI, ALINA, AARON JA MEIMI

Rännityksen jälkeen vaskataan.

Alina puhaltaa kultaa.

MUISTELUKSIA

Talvion Liisasta (1936–2024)

Kesän loputtua lähti vanhemman kullankaivajapolven hyvin muistama **Liisa Hakala-Talvio** tästä maailmasta. Hän oli onnekas, sillä hän sai elää loppuun asti täysissä älyn ja tunteen voimissa.

Hän syntyi Viipurissa 1936, ja joutui lähtemään sieltä kahdesti lapsena evakkoon. Nämä tapahtumat olivat tallentuneet hänen muistiinsa, eikä hän koskaan sietänyt sotia puhumattaakaan sotaintoilusta. Hän varttui Lahdessa, josta lähti opiskelemaan Helsinkiin biologiaa, mutta päätyi pian monenlaisten firmojen palvelukseen. Hänen kielitaitonsa oli erinomainen, ja lopuksi hän elätti itseään muun muassa kääntämällä kirjallisuutta suomeksi. Hänelle karttui merkittävä yleissivistys ja päätyi Helsingissä nopeasti taiteilijapiireihin. Hän tapasi istua usein ravintola Kosmoksessa seurueessaan muun muassa **Pentti Saarikoski** ja muita 60-luvun kulttuuriradikaaleja.

Liisa Talvio ehti olla kahdesti naimisissa ja saada kaksi itselleen rakasta tytärtä. Hän oli tuolloin huomiota herättävän kauris ja pyrki myös pukeutumaan tyylikkäästi.

Ennen **Pekka Talvion** hän oli naimisissa professori **Veikko Vihkon** kanssa. Tämä ei ollut tyytyväinen vaimonsa siirtymisestä hiukan resuisen mutta äärimmäisen huumorintajuisen Talvion leiriin. Tilanne sai tragikoo-

misen käänteen, kun Vihko päätti vaatia korvaukseksi vaimostaan Talvion kunnostaman vintagemallisen tipparellun. Sopimuksen jälkeen miehet alkoivat nappailemaan kossua kädet toistensa hartioilla ja molemmat voivattelevat ääneen, toinen menetettyä vaimoa, toinen menetettyä käytettyä autoa. Liisa tapasikin nauuraa, että se oli hänen romanttisin hetkensä Talvion kanssa.

Talvion Pekka oli hurmannut Liisan hyvin ajoitetuilla sanallisilla taidoillaan. Hän oli nuorena ehtinyt kaivaa kultaa ja suunnitteli paluuta tietopaikkaansa Palsin Elsaajalle. Liisa ihastui ideaan. Hääretkensä he tekivät vaeltamalla Hangasojan Kuivakurun, Harripäiden ja Siliäselän kautta Palsille.

Elsaajalla kuluiikin yli kymmenen kesää harvinaisen rikkaassa kultapaikassa. Pekan supliikkitaito veti paikalle kuitenkin alkoholiin meneviä vieraita, jolloin isännän pitäminen jur-

rissa antoi vieraillekin luvan olla. Kestitysten aikana joutui Liisa hoitamaan kaivamisen. Usein hänellä oli tuolloin apunaan puoliorpo, 15-vuotias **Falin Pekka** Oulusta. He löysivät yhdessä Liisan suurimman hipun, joka painoi 8,8 grammaa. Liisa rakasti luonnossa oloa ja hänen mielestään rännikivien kolina oli kauden tiettävänsä muusikkia.

Aika Palsilla jäikin hänen mieleensä monin tavoin kultaisena aikana.

Tuolloin kaupunki-intellektuellista kuoriutui pois kaikki turhakkeet, Liisa pukeutuikin lähes pelkästään maastokuvioituun takkiin eli niin sanottuun pellepukuun ja kumisaappaisiin, eikä juuri tuon jälkeen keskittynyt ulkonäkönsä pakonomaiseen somistamiseen.

Eläminen luonnon ehdoilla tulikin Liisan johtajatuokseksi. Talvet menivät kultavuosina yleensä Norjan kalatehtailla, yksi talvi jopa Hammasjärvellä siian pyynnissä.

Vuonna 1987 Talviot saivat luontaiselinkeino-tilan Inarin Sarviniemestä. Liisa alkoi kasvattaa yrtejä kasvihuoneissaan ja Pekka laiteli verkkoja järveen. Ongelma oli edelleen se, että Pekan juttuja ihailevat juottajat tulivat usein Sarviniemeenkin.

Elsaojan he myivät hyvästä hinnasta sympaattisen tuntuiseksi **Teuvo Virtalalle**. Sopimukseen jäi ehto, että Pekan rakentama kammi jäisi heidän yksinomistukseensa sekä oikeus kaivaa edelleen montulla.

Virtalalla oli kuitenkin ongelmia mielen-terveyden kanssa, ja hän esti kiväärillä uhaten Pekan ja Liisan käynnin kammillaan. Hän uhkaili pyssyllä muitakin, ja käytti kaivinkonetta patoamaan jonkinlaisen uima-altaan Elsaojaan. Kaivamisesta hän ei ymmärtänyt mitään. Kai- vetut ja kaivamattomat maat sotkeutuivat tuolloin samalla. Myöhemmin kun valtaus päättyi LKL:lle, olivatkin tulokset hyvin vaihtelevia – jotkut saivat siitä hurjasti kultaa, toiset eivät juuri mitään.

Talviot kävivät pyssyuhkailun jälkeen polttamassa sekä kamminsa että keittokatoksensa syksyllä 1987. Vasta palon levitessä Liisa muisti, että kammin seinähyllyyn jäi melkoinen joukko hyvätaoisia romaaneja.

Liisalla ja Pekalla oli kohtuullisen idyllinen vaihe Pekan kalastaessa ja Liisan keskittyessä pitämään kasvihuoneita. Koiriakin oli aina, ensin Illeppi, sitten Jasser Arafat, Paavo ja lopuksi Viiru, kaikki pystykorvia.

Mutta Pekan kohtaloksi jäi hänen loistellias jutustelutaitonsa, joka keräsi viinaan meneviä kuuntelijoita. Kun sisään tullaan vaikka keskellä yötä, ja lastina esimerkiksi kymmenen

litraa pontikkaa, ei siitä selvin päin selvitä. Liisa joi harvoin, mutta otti joskus, jotta jotenkin kestäisi menoa. Pekalle toki maistui, mutta hänkin monet kerrat sadatteli sitä, ettei saanut olla rauhassa. Pekka lähtikin keväällä 1991 taas juottoporukkaa karkuun Norjaan, mutta sai sillä reissulla sydänkohtauksen ja kuoli **Rönkö-Pekan** kämpille.

Liisa jatkoi monialaryrittäjänä valmistaen karamelleja, hilloja, mehuja, milloin mitäkään. Hän nautti tavattomasti yksinkertaisesta elämästä, ruokki lintuja pihassaan, luki valtavasti, inhosi suvaitsemattomuutta, rotuoppeja ja sotia, kannatti luonnonsuojelua, solidaarisuutta ja rauhaa.

Eräs hänen valttejaan oli hersyvä huumorintaju. Hän löysi koomisia piirteitä tasa-arvoisesti kaikista, mutta erityisesti tosikoista: ”Ja sit ku se vielä meni...”, ja ilmassa kaikui hänen hillitön naurunsa ja kaikuu edelleenkin niiden mukana jotka hänet oppivat tuntemaan.

Talvion Liisa eli Limppu (joillekin myös Lissu) oli oman aikansa merkkihenkilö Ivalojoen kultamailla, ehkäpä merkittävämpikin kuin muinoinen sirkusprinsessa **Elvira Bono** eli Moppe.

Tulin pitäneeksi Liisan kanssa laiskan säännöllistä yhteyttä puhelimitse. Joskus kävinkin, jos satuin saamaan autokyytin. Keskustelumme pääaihe oli yleensä Liisan ruokinnalla käyneet linnut, mutta paljon puhuimme kirjallisuudestakin. Hänen kirjakokoelmansa olivat sekä laajat että laadukkaat, en ole Inarissa tavannut vastaavia kenenkään kotona.

Kuvaavaa oli hänen kerrallinen vastauksensa uteluuni: ”On siinä pari sellaistaakin kirjaa, jotka ovat jääneet lukematta, mutta ne mä oon saanut jostakin lahjaksi”.

Liisasta loisti äidillisyyttä, syvä sivistyneisyys, räiskyvän nerokas huumorintajuisuus, huoli muista ihmisistä ja oikeudenmukaisuus.

Liisan vanhemman tyttären mukaan hänet saikin raivoihinsa vain Eduskunnan kyselytunti, jota hän tapasi seurata.

VESA LUHTA

KAUKO LAUNONEN

(27.5.1939–21.9.2024)

Helikopterilla kultahistoriaan ja moottorikelkalla Linnunradalle

Tankavaaran Kultakylän aiempi isäntärenki **Kauko Henrik Launonen** siirtyi taivaan suureen jazzluolaan pianoon nojailemaan 85-vuotiaana Sodankylästä 21. syyskuuta 2024. Hän jätti jälkeensä mittavan elämätyön Lapin kultaperinteen ja matkailun saralla; Tankavaaran kultakylä ja kultamuseo, maailman kullankaivajien yhteistyö, suuren määrän kirjoja, lehtiä, esitteitä ja julkaisuja, Lapin kulta- ja sotahistorian tarinat, lukuisia kansainvälisiä tapahtumia ja matkoja sekä reissuilta kerätyn 800 nallen kokoelman, jotka saivat uuden kodin Ranuan eläinpuistosta jo koronavuosien aikana.

Viimeiset vuodet hän sairasti liikehäiriösairautta, Parkinsonin tautia – tai opetteli elämään Herra Parkinsonin kanssa, kuten hän tautiaan nimitti itselleen tärkeään karuherra Paddingtoniin viitaten kertoessaan omaelämäkertansa Muttisen muisteluksia kirjoitusprosessista toimittaja **Elina Melamiehelle**.

Kauko syntyi Tampereella ja vietti lapsuutensa Jyväskylässä. Keskikoulun jälkeen ensimmäinen työpaikka oli asentajan apulaisena puhelinyhtiössä, josta löytyi paikkakuntaan sitomaton ammatti. Puhelinteknikoksi hän opiskeli 1960-luvun alussa.

Lapinhulluksi tunnustautunut Launonen oli kulkenut lapinvaelluksilla pari kertaa vuodessa jo pitkin 60-lukua, mutta kohtalokkaaksi hänelle muodostui reissu Lapin kullan 100-vuotisjuhliin Ivalojoen Kultalaan kesällä 1968. Hän oli Kuopiossa noutamassa varaamaansa lippua laivamatkalle Savonlinnaan, kun huomasi matkatoimiston ikkunassa julisteen 7.7.1968 järjestettävästä Ivalojoen kulturaltyönsä satavuotisjuhlasta. Lemmenjoen kullankaivajista aiemmin lukenut Launonen perui laivaliput ja lähti vaellusporukkansa kanssa Sotajoen Pahaajalle, josta oli järjestetty 150-henkiselle yleisölle 10 markan edestakainen non-stop helikopterikuljetus Pahaajalta Ivalojoen Kultalaan.

Kutturasta operoinut toinen puolustusvoimi-

en helikopteri joutui melkein heti sairaslennolle, jolloin muun muassa maaherra ja suurin osa muista kutsuvieraista ei päässyt juhlapaikalle lainkaan.

Launonen seurueineen pääsi.

Lapin värikkään kultahistorian ja sen elävien legendojen kohtaaminen Ivalojoen Kultalassa sytytti historiasta ja tarinoista kiinnostuneen Launosen mielenkiinnon. Muutosprosessi puhelinteknikko Kauko Launosesta omat kaivoksenjohtajan vaattensa suunnitelevaksi ja ompelevaksi Tankavaaran Kultakylän isäntärenki Muttiseksi alkoi siirtymisellä puhelinteknikoksi Sodankylään vuonna 1970. Sodankylästä oli näppärä aina tarvittaessa lähteä talkootöihin Tankavaaraan, jonne **Yrjö Korhonen** ja **Nipa Raumala** olivat perustaneet kullanhuuhtomon matkailijoille 1970.

Turistihuuhtomo Tankavaarassa oli osoittautunut elinvoimaiseksi ja toiminta kehittyi edelleen. Sitä hoitamaan perustettiin osakeyhtiö, Tankakulta Oy, jonka tasavertaisina osakkaina olivat Yrjö Korhonen, Niilo Raumala ja **Tauno Virtasen** 21-vuotias poika **Kari Virtanen**. Myöhemmin myös Launonen otettiin osakkaaksi Tankakulta Oy:hyn ja sittemmin hänestä tuli yhtiön enemmistöosakas.

Tankavaaran talkoissa Kauko tapasi **Inkeri Syrjäsen**, jonka kiinnostus kultahistoriaa kohtaan oli saanut muuttamaan opettajaksi Sodankylään.

Lapin Kullankaivajain Liiton silloinen puheenjohtaja **Heikki Kokko** totesi liiton kaipaavan nuorempaa verta lisääntyvien käytännön asioiden hoitamisen ja ehdotti pariskunnalle liiton jäsenyyttä. Kauko Launonen toimikin Heikki Kokon puheenjohtajakaudella Lapin Kullankaivajain Liiton tiedotussihteerinä ja hallituksen jäsenenä vuosina 1975–1981, näistä kuusi vuotta varapuheenjohtajana.

Vanhan Lapin kultaperinteen esineistön, kuvien ja muun tiedon kokoaminen oli ollut vain hajanaisista yksityisten kullankaivajien harjoittamaa toimintaa siihen saakka, kunnes liitto vuosikokouksessaan 1972 päätti keskittää keräyksen jonkin-

Kauko Launonen ja hänelle kakkua kesällä 2015 Tankavaarassa tarjoilemassa Petronellan tytär Solange Vandermoer.

laista museotoimintaa vastaavaksi. Äänestyksen jälkeen valokuva-arkiston hoitajaksi valittiin **Reijo Raumala** ja esinekokoelman sijoituspaikaksi puolestaan Tankavaara. Käytännössä esinekokoelma olikin jo Tankavaarassa Yrjön ja Nipan pelastettua vanhaa kullankaivuesineistöä asuttamansa Thieden paviljongin suojiin.

Kultamuseota oli suunniteltu Ivalojoen Kultalaan Lapin Kultala-säätiön toimesta sekä Inariin saamelaimuseon yhteyteen. Muun muassa kullankaivaja **Unto Koivunen** oli jo kerännyt ja kunnostanut vanhoja kullankaivajien työkaluja omatoimisesti Ivalojoen Kultalaan. Koivunen kirjoittikin sittemmin Prospäkkäriin erittäin kiukustuneen avoimen kirjeen Launoselle tämän esitettyä Kultala Säätiön valtuuskunnalle näiden esineiden siirtämistä Kultamuseolle Tankavaaraan.

Liiton vuosikokous teki 31.3.1973 Inkeri Syrjäsen aloitteesta päätöksen Kultamuseon perustamisesta ja päätti suositella sen paikaksi Tankavaaraa. Tilapäisnäyttelyiden jälkeen varsinainen Kultamuseo avattiin yleisölle 22.6.1975.

Liiton johtokunnan kokouksessa Kultamuseoon ja kultaperinteen tallentamiseen liittyviä asioita nimettiin hoitamaan museotoimikunta, jonka jäseniksi Inkeri Syrjänen (puheenjohtaja) ja Kauko Launonen tulivat. Elokuussa 1978 Inkeri Syrjänen valittiin vakinaiseksi Kultamuseon hoitajaksi.

Samaan aikaan Kauko oli saanut vastuulleen myös LKL:n 25-vuotisjuhlien järjestelyt Pahaajan kämpälä vuonna 1974 ja 30-vuotisjuhlat Laaniovissa vuonna 1979.

Ruotsissa asuva **Viljo Pulkkila** ja valtausvierailleen vaskauskilpailuja järjestänyt **Erkki Kaikkonen** tekivät vuonna 1974 liiton vuosikokoukselle esityksen vaskauskilpailujen järjestämisestä kullanhuhdontaidon säilyttämiseksi ja varojen keräämiseksi vanhojen kullankaivajien Kultakotia varten. Varojen keräämiseksi Kultakodille järjestettiin vuosina 1975–1978 myös Kultamiesviikoja ja Kultapörssi-myyntitapahtumia eri puolilla maata.

Liiton järjestämät ensimmäiset SM-kilpailut pidettiin Tankavaarassa 21.7.1974. Eksoottiset kullanhuhdontakisat lähtivät heti trendaamaan kesäisenä karnevaalina ja maailman kultaa huuhtovien kansojen yhteistyön rakentajana. Heinäkuussa 1977 järjestettiin jo ensimmäiset kullanhuhdonnan MM-kisat.

MM-kisojen suojelijana ja Kultamuseon lisärakennuksen peruskiven päämuurarina toimi presidentti **Urho Kekkonen**, jolle Launonen järjesti privaattikyydin **Antti Aarnio-Wihurin** yksityiskooneissa.

Kullankaivun suosio ja Lapin Kullankaivajain Liiton toiminta kasvoivat hurjaa vauhtia Tankavaaran kultakisojen ja Kultamuseon saaman julkisuuden myötä. Liiton jäsenten aktivoimiseksi ja suurelle yleisölle suunnattavan liiton tarkoituksellista edistävän informaation tuottamiseksi liiton tiedotustoimintaa päätettiin kehittää ja Kauko Launonen nimettiin liiton tiedotussihteeriksi.

Aineistoa löytyi, ja vuonna 1975 tiedotussihteri Launonen julkaisi Lapin Kullankaivajain Liiton Jäsentiedotteen 1/75. Kirjanpainotekniikan kehittymisen myötä tiedotussihteri Launonen uskaltautui vuonna 1977 kokeilemaan jäsentiedotteen laajentamista ”oikean näköiseksi” lehdeksi.

Kullankaivaja Kuono eli **Pentti Riippa** oli tätä esittänyt jo vuosia aiemmin.

Tiedotussihteeri Launonen totesi, että uusien lehtien nimet valitaan yleensä kilpailun perusteella, mutta rohkeni itse esittää julkaisulle nimeksi vanhoista papereista aina silmään osuvaa nimeä Prospäkkäri eli kullankaivaja.

Heti ensimmäisestä numerosta Prospäkkäriin ilmestyi ”Vastuuttoman toimittajan palsta”, jota Launonen itse piti jonkinlaisena savolaishuumorin helmenä. Vastuuttoman toimittajan palstan hän allekirjoitti vasemmalla kädellä nimellä J. Muttinen. Nimi oli tarttunut Launoselle jonkinlaisena roolinimenä 60-luvun puolivälin Saariselän vaelluksilta, ja 60–70-luvuilla hänet suurimmaksi osaksi Muttisena tunnettiin. Nimen J tuli sanasta jätkä, mikä ei paikallisväestön kielenkäytössä kylläkään mikään mairitteleva ilmaisu ole.

Toisesta vuosikerrasta eteenpäin Vastuuttoman toimittajan palstan vakioaiheina alkoivat esiintyä toimitusta vaivaavat kiire ja aikapula, avustajien puute lehden toimittamisessa sekä pahoittelut epävarmasta ilmestymistahdistista.

Jäsenlehti Prospäkkärin toimittajana ja toimituskuntana Launonen toimi vuodet 1977–1981. Hänen uransa Prospäkkärin toimittajana päättyi lehdessä 2/81 julkaisemaansa kirjoitukseen, jossa hän totesi jääneensä lähes täysin ilman jäsenkunnan tukea ja apua lehden toimittamisessa. Lopullisen turhautumisen tunteen hän kertoi saaneensa luettuaan liiton antaman julkilausuman muista lehdistä. Siispä Prospäkkäriä ei tarvita, hän totesi viimeiseksi jääneessä Prospäkkärissään.

Kauko Launonen oli keskeisenä primus motorina kaikkien näiden 1970-luvun Lapin Kullankaivajain Liiton siipien alla järjestettyjen yhteishankkeiden ja voimainponnistusten järjestelyissä.

Liiton suurhankkeiden valmistuttua tai vakiinnutettua paikkansa vuosikymmenen vaihteessa liitossa vaihtui puheenjohtaja ja hallitus. Pintaan oli alkanut nousta juopa musealisen ja taloudellisteknillisen näkökannan ja Lapin kullankaivuperinteen suhtautumisen välillä – jos asian voi näin ilmaista.

13.12.1980 järjestettiin liiton ylimääräinen kokous, jossa keskusteltiin erillisen Kultamuseoyhdistyksen perustamisesta. Vuosikokouksessa 1981 Kultamuseon varat, omaisuus ja velat siirrettiin pari

viikkoa aiemmin perustetulle Kultamuseoyhdistykselle. Liiton johtokunta suositteli kaikkia liiton jäseniä liittymään myös uuteen Kultamuseoyhdistykseen. Läheskään kaikkia halukkaita liiton jäseniä siihen ei kuitenkaan hyväksytty.

Vuonna 1982 liiton edustajaksi nimetyn **Aatos Salmisen** saapuessa Itävallan Heiligenblunttiin kullanhoidon MM-kilpailuihin, ilmoitti paikallinen järjestäjä Lapin Kullankaivajain Liittoa paikalla jo edustavan Kauko Launosen ja Inkeri Syrjäsen. Itävallassa perustettiin samalla myös Maailman Kullankaivajien Liitto (W.G.A.). Suomea liitossa edusti sen perustamisesta lähtien Kultamuseoyhdistys ja Kauko Launonen toimi sen presidenttinä vuoteen 2003 saakka.

Lapin Kullankaivajain Liitto otti vuoden 2016 vuosikokouksesta lähtien edustaakseen W.G.A:ssa Suomea.

Kultamuseon, Tankakulta Oy:n ja Lapin Kullankaivajain Liiton kolmiyhteyttä ratkottiin liiton haastamana usean vuoden ajan Hovioikeudessa asti. Vuonna 1982 pidettiin yli 7 tunnin maratonmittainen vuosikokous, jossa äänestettiin esityksestä Kauko Launosen erottamiseksi liitosta. Esitys ei saanut taakseen 2/3 määrääenemmistöä.

Vuoden 1983 vuosikokouksessa Launonen äänestyksen jälkeen erotettiin liitosta. Launonen itse totesi loppupuheenvuorossaan, ettei hän ole koskaan anonut Kullankaivajainliittoon vaan Kokko-Heikki hänet liiton puheenjohtajana sinne pyysi, niin hänelle kyllä sopii että jäsenet hänet erottaa.

Kultamuseo ja Kauko Launonen voittivat kärjäkierroksen, mutta voisi sanoa että Lapin kultaperinne oli riidan suurin häviö. Syntyi absurdi tilanne, jossa Lapin kullankaivajien yhteinen historia jäi Kultamuseon ovien taakse ja omaan museaaliseen toimintaansa korostetusti keskittynyt Kultamuseo esiintyi kuitenkin kullankaivuperinteen asiantuntijana ja lausunnonantajatahona, vaikka molemminpuolisten viileiden välien myötä voidaan katsoa kokonaisen ammattimaisen kullankaivun kultakauden syntyneen ja kukoistaneen eri puolilla Lapin kultapuroja käytännössä ilman, että sitä juurikaan tutkittiin tai taltioitiin alan erikoismuseon toimesta.

Kultahistorioitsija **Seppo J Partanen** kauniisti

Kauko Launosen muistokirjoituksessaan kirjoittaa, että kumpikin käräjänsä osapuoli saattoi nyt keskittyä oman toimintansa tehostamiseen, ja siinä onnistuttiin. Tankavaara kasvoi kansainväliseksi matkailukeskukseksi ja kullankaivajien liitto tuhansien jäsentensä etujärjestöksi.

Inkeri ja Kauko kehittivät Tankavaarasta matkailukeskuksen ja loivat loma- ja kisamatkoiltaan henkilökohtaisia kontakteja ja toivat reissuiltaan Tankavaaran kehittämiseen uusia ideoita. Pelkkä kultahuuhtomo, vuosittaiset kullanhuuhtontakilpailut ja Kultamuseon kultahistoria näyttelyineen eivät yksin riittäneet tuomaan riittävästi matkailijoita, talviaikaan varsinkaan.

Wanhan Waskoolimiehen Kahvila muuttui Lappi á la Carte -ravintolaksi, ja se valittiin Lapin kolmen parhaan ravintolan joukkoon. Lapsille ja koululaisille kehiteltiin oma leirikoulunsa, luotiin poropostilinja, kaivosrautatie, koiravaljakkoretket, umpihankihiihto, kaamosjazz, kultatanssit, oopperaelämys taloineen ja paljon muuta. Matkoilta maailman eri kulta-alueille sai alkunsa myös kultamuseossa omana kokonaisuutenaan oleva Golden Word -näyttely.

Inkeri jäi eläkkeelle 2008, Kauko jatkoi työpanostaan kultamuseon hyväksi vuoteen 2019 saakka. Prospäkkärin toimittamisen jälkeen Kauko osallistui Kultamuseoyhdistyksen tiedotuslehti Rihlan toimittamiseen, toimitti Tankavaaran Tieto-Sanomia – lähes 600 sivua aikalaiskuvausta Tankavaaran Kultakylän matkailuhistoriasta ja Kultamuseon kehityksestä vuosilta 1984–2013 – ja ehti vielä tallentaa elämänsä tärkeimmät tapahtumat vuonna 2021 ilmestyneeseen ”Muttisen muisteluksia” kirjaan.

Kultakuume tai kilpailuvietti ei Launosta koskaan vaivannut. Kertomansa mukaan hän itse kilpaili kullanhuuhtontakisoissa vain kaksi kertaa, vuonna 1979 Tšekkoslovakian mestaruuskilpailuissa ja Tankavaarassa parikilpailun ensimmäisessä näyttökilpailussa.

Valtaus hänelläkin joskus aikoinaan oli, mutta aika ei tuolloinkaan kullankaivuun riittänyt. Toisaalta hän totesi kullan olevan itselleen vain metallia, siinä missä rauta tai kuparikin. Enemmän häntä kiinnostivat kullankaivun historia ja sen etsimi-

seen ja kaivamiseen liittyvät tapahtumat ja ilmiöt.

Kauko Launonen kuitenkin jätti – ollakseen itse ikinä edes kiinnostunut käytännön kullankäivystä ja omien sanojensa mukaan koskaan kultakuumeesta tartuntaa saamatta – oman näköisensä vahvan jäljen Lapin kullankaivuperinteen historian lehdille. Itse asiassa sitä hyvin paljon myös omakätisesti sinne kirjoitti.

”Sinä päivänä kun hän lähti, satoi ensilumi. Tankavaarassa lunta oli tullut enemmänkin. Ajattelin, että onpa kiva kun Kauko pääsee ajamaan moottorikelkalla Linnunrataa”, kertoi Launosen puoliso Inkeri Syrjänen Kaleva-median toimittaja Elna Melamiehelle.

Kauko Launosen muistotilaisuus järjestettiin marraskuussa Tankavaaran Kultamuseolla. Launonen oli toivonut, että hänen tuhkinsa ripotellaan Tankavaaran takana kohoavan Jorpulipään huipulle.

UUTUUS

KULTAPURO-muki

KULTAPURO-mukista juomat maistuvat ja tuovat mieleen Lapin kultamaat ja puron solinan.

Kultahiput Sotajoelta ja Lemmeltä, purokuva Laaniojalta. Tilaa heti, lähetämme myös kultamailla. Hinta 14,50 €.

Kultahiput ja -hippukorut sekä Lappi-kirjallisuutta.

Hippukulta www.hippukulta.fi
KERAVA 0405454833 Raimo Niemelä

.5362

Garrettilla löydät kultaa!

ETSI KULTA, JOKA MUILLA LAITTEILLA JÄÄ LÖYTYMÄTTÄ

Päätöksesi on sinun, kun teet valintaa sopivasta etsimestä. *Garrett GM24k* on korkeataajuinen VLF-ilmaisim, joka on suunniteltu pienikokoisten kultahippujen etsimiseen. Uudelleenladattavassa *Axiom* -ilmaisimessa yhdistyvät viimeisin PI-teknologia, kehittynyt maahäiriön poisto, keveys ja käyttömukavuus, herkkyys ja EMI-häiriönsuodatus.

AXIOM

GARRETT
GOLDMASTER 24k

GARRETT